

TOROSLARDA YAKILAN İSTİKLAL ATEŞİNİN ROMANI KAYIP SANCAK'TA YAPI VE İZLEK

Cansu YASAV¹

Makale Bilgisi

DOI: 10.35379/cusosbil.1161418

Makale Geçmişi:

Geliş 12.08.2022

Kabul 20.10.2022

Anahtar Kelimeler:

Kayıp Sancak,

Roman,

Tahlil,

Adana,

Millî Mücadele

ÖZ

Geçmişte yaşanan olayların yazarların muhayyilesinde yeniden yorumlanarak kurgulanması sonucu meydana gelen tarihî romanlar, kimi yazarlar tarafından millî kimliği oluşturan değerleri muhafaza etmek ve millî bilinci uyanık tutmak amacıyla kaleme alınır. Türk edebiyatında geçmişten günümüze birçok tarihî roman kaleme alınmıştır. Mehmet Uluğtürkan'ın kaleme aldığı *Kayıp Sancak* romanı da bunlardan biridir. Yazar, özgün bir bakış açısıyla Millî Mücadele döneminde Güney cephesinde yaşananlara dikkat çeker. Adana'nın düşman işgalinden kurtuluşuna ithafen yazılan romanda Adana halkının Millî Mücadele'nin kazanılmasında gösterdiği kahramanlık ve mücadele gözler önüne serilir. Romanın olay örgüsü, 31 Ekim 1918 tarihinde Mustafa Kemal'in Adana'ya gelişiyle başlar ve 5 Ocak 1922 tarihinde Adana'nın düşman işgalinden kurtuluşunun kutlama gösterileriyle son bulur. Bu zaman aralığında yaşananlar bir tarihî süreç şeklinde aktarılır. Romanda Millî Mücadele döneminde Mustafa Kemal tarafından Adana'nın işgalden kurtarılması amacıyla görevlendirilen başkışı Tekelioğlu Sinan'ın ve çevresindekilerin verdiği direniş hareketi anlatılır. Bu çalışma boyunca metin merkezli bir yaklaşımla *Kayıp Sancak* romanı yapı ve izlek açısından tüm yönleriyle incelenecektir.

THE STRUCTURE AND THEME OF THE FIRE OF FREEDOM FIRED IN THE TAURUS MOUNTAINS IN THE NOVEL *KAYIP SANCAK*

Article Info

DOI: 10.35379/cusosbil.1161418

Article History:

Received 12.08.2022

Accepted 20.10.2022

Keywords:

Lost Sancak,

Novel,

Analysis,

Adana,

National Struggle

ABSTRACT

Historical novels, which are the result of reinterpreting and fictionalizing past events in the imagination of the authors, are written by some authors in order to preserve the values that constitute the national identity and to keep the national consciousness awake. Many historical novels have been written in Turkish literature from past to present. *Lost Sancak* novel written by Mehmet Uluğtürkan is one of them. The author draws attention to what happened on the Southern front during the National Struggle with a unique perspective. In the novel, which was written for the liberation of Adana from the enemy occupation, the heroism and struggle of the people of Adana in the victory of the National Struggle is revealed. The plot of the novel begins with the arrival of Mustafa Kemal in Adana on October 31, 1918, and ends with the celebratory demonstrations of the liberation of Adana from the enemy occupation on January 5, 1922. What happened in this time period is conveyed as a historical process. In the novel, the resistance movement of Tekelioğlu Sinan and those around him, who was appointed by Mustafa Kemal to save Adana from the occupation during the National Struggle, is told. Throughout this study, the novel *Lost Sancak* will be examined in all its aspects in terms of structure and theme, with a text-centered approach.

¹Doktora Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, cnsysv4174@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7019-6315
Alıntılanmak İçin/ Cite As: Yasav, C. (2022), Toroslarda Yakılan İstiklal Ateşinin Romanı Kayıp Sancak'ta Yapı Ve İzlek, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 31(2), 707-719.

GİRİŞ

“Torosların koynunda tarih yazılıyordu.”

İnsanlığın geçmişten günümüze varoluşunun kanıtı olan tarih, ortak paydalarda birleşmenin ifadesi olarak millet özelinde düşünüldüğünde bir milletin bütün varlığıyla geçmişini ifade eder. Milletin millî kimliğini oluşturan değerler de tarihte saklıdır. Bu nedenle yeni kuşakların değerler dünyasını oluşturmak için ilk önce tarihe başvurulmaktadır. Edebî eserler bu noktada çok işlevsel bir role sahiptir. Tarihin derinliklerinde oluşmaya başlayan kolektif bellek edebiyata yansır. Bazı edebî eserler bir toplumun kolektif belleğinde yer alan unsurlardan beslenir. Bu unsurlar farklı yönlerden ele alınıp kurgusal yapıya aktarılır. Millî kimlik inşası, kültürel değerlerin muhafazası ve millet varlığının devam ettirilmesi bu yönlerden bazılarıdır. Millî kimliğin inşasında önemli bir paya sahip olan toplumun çeşitli nitelikleri edebiyat metinlerine yansır. Özellikle roman türü, millî bilincin uyanık tutulması noktasında edebiyat tarihi boyunca uygun bir zemin olmuştur ve günümüzde de bu işlevi sürdürmeye devam etmektedir. Bir ulusun birlik ve beraberlik içinde sürekliliğini korumak için ortak paydaların toplandığı tarihin izdüşümleriyle oluşturulan tarihî romanlar, edebiyat alanında geçmişten beri varlığını gösterir. Tarih, bu tür romanlarda genellikle okuyucuda bir farkındalık yaratma amacıyla yer alır. Bu durum millî varlığın tehlikeye düştüğü zamanlarda daha fazla önem arz eder. Nitekim Millî Mücadele döneminde ve sonrasında tarih konulu pek çok roman kaleme alınır. Hülya Argunşah’ın da sözleriyle “tarih, roman için, içinde sayısız romanı besleyecek malzemeyi barındıran bir depo” (Argunşah, 2016, s. 32) görünümü sergiler. Günümüz yazarları da bu zengin depodan yararlanarak birçok tarihî roman kaleme almaktadır. Yakın çağ tarihini konu alan ve Türk tarihinin uzak dönemlerini konu edinen tarihî romanlar Türk edebiyatında yerini almaya devam etmektedir.

Tarihî romanlar kaleme alarak tarihte yaşananlara karşı bir farkındalık yaratmaya çalışan yazarlardan biri de Mehmet Uluğtürkan’dır.² Yazdığı ilk roman olan *Madalyasız*’da Millî Mücadele yıllarında yöre halkının Maraş’a kahraman unvanını verdiren mücadelesini gözler önüne serer. Yazar, söz konusu romanında Türk edebiyatında nadir rastlanan Güney cephesinde neler yaşandığını anlatır. Türk edebiyatındaki tarihî romanlarda genellikle Batı cephesinde yaşananlar ve buradaki kahramanlıklar anlatılır. “Kurtuluş Savaşının Güney, Güneydoğu cephelerinde Fransızlara karşı verilen savaşları (Maraş, Urfa, Antep, Adana) romanlarımızda bulmak hemen hemen olanaksızdır.” (Doğan, 1976, s. 39). Mehmet Uluğtürkan’ın romanı bu yönüyle Türk romanı açısından özgün bir yere sahiptir. Onun tarihî romanlarının amacı millî bir bilinç uyandırmaktır. Bu yönde kaleme aldığı ilk romanında Kahramanmaraş’ın millî direniş hareketi anlatılır:

“Mehmet Uluğtürkan’ın ilk ve tek romanı olan, otuz sekiz bölüm, yüz seksen sayfadan oluşan *Madalyasız* (2017) romanı bu konuda yazılmış nadir eserlerden biridir. Roman, yaklaşık yüz sene önce yaşanan bir kahramanlığı günümüze taşıyarak geçmişle bugün arasında bir köprü vazifesi görür ve millî bilincin canlı tutulmasına hizmet eder” (Ulu, 2020, s. 221).

Yazarın ikinci romanı *Kayıp Sancak* da yine Güney cephelerinden olan Adana’nın verdiği millî mücadeleyi anlatır. Romanın Adana’nın düşman işgalinden kurtuluşunun yüzüncü yıldönümünde yayımlanması bu mücadele adına manidardır. Adana’nın yüz yıl önce verdiği kurtuluş mücadelesi romanda yansımaları bulur. Millî Mücadele döneminde Adana halkının erkeğiyle kadınıyla, genciyle yaşlılarıyla giriştiği ve zaferle sonuçlanan direniş hareketi yazarın zihninde yeniden kurgulanarak sunulur. Böylelikle tarihî gerçekliklerden alınan esinle kurgusal bir yapı ortaya çıkarılmış olur. Bu noktada özellikle tarihî romanları değerlendirirken geçmişin yazarın muhayyilesinde yeniden kurgulandığı göz önünde bulundurulmalıdır. “Zira her romanın gerçekliği kendi iç dünyasından ve yazarın sanatından hareket ederek şekillenen bir yapıdır. Okuyucu bir romandaki gerçeklik seviyesini ister kendi duygu ve düşünce dünyasından, isterse yazarın yarattığı kişi ve olaylar açısından algılasın esas olan eserin kendisidir” (Taştan, 2003, s. 3). *Kayıp Sancak* romanında yazarın Adana’nın tarihindeki kahramanlıkların unutulmaması ve millî bilincin uyanık kalması amacıyla olduğu görülür. Bu çalışmada Adana’nın kurtuluş mücadelesini aktaran ve bir tarihî roman olan *Kayıp Sancak* romanının kimliği, olay örgüsü, bakış açısı ve anlatıcı, zaman, mekân ve şahıs kadrosundan oluşan yapısal özellikleri ve tematik formunu ifade eden izleksel özellikleri tahlil edilecektir. Yapı ve izlek açısından romanın tüm yönleriyle bir değerlendirmesi ortaya çıkarılacaktır.

² Mehmet Uluğtürkan, 1972 yılında Malatya’nın Darende ilçesinde doğar. Çukurova Üniversitesi’nde yönetim ve organizasyon üzerine yüksek lisans yapar. 1989 yılında muhabir olarak gazetecilik hayatına başlar. 1998-2004 yılları arasında Adana Sanayi Odası basın danışmanlığı görevini yapar. 2008’de Esra Özden’le beraber Türkiye’nin ilk bölgesel ekonomi yayını Refleks gazetesini kurar. Çukurova Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde öğretim görevlisi olarak ders verir. Selma Uluğtürkan’la evlidir, Türkan ve Nadiye adlı iki çocuk sahibidir.

Kayıp Sancak Romanında Yapı ve İzlek

Romanın Kimliği

Mehmet Uluğtürkan'ın ikinci romanı olan *Kayıp Sancak*, 2021 yılında İnkılâp Kitabevi tarafından yayımlanmıştır. 230 sayfadan oluşan eser, on bölümden meydana gelir. Söz konusu bölümler vakaların içinde yer alan ve birer mesaj niteliği taşıyan sözlerle başlıklandırılır. Romanın kurgusal yapısı oluşturulurken arşivlerden elde edilen tarihî fotoğraflardan yararlanılmış durumdadır. “Vatan için can veren Çukurovalı yiğitlerin ve kurtuluşun 100'üncü yılı anısına...” notuyla yayınlanan eserde Millî Mücadele döneminde tüm vatan toprakları ile birlikte Adana'nın kurtuluşu adına verilen mücadeleler gözler önüne serilir. *Kayıp Sancak*, başkışı Ali Ratip merkezinde Millî Mücadele döneminde Adana'da başlatılan ve zaferle sonuçlanan mücadelenin romanıdır. Bu yönleriyle *Kayıp Sancak* romanı, Millî Mücadeleye odaklanan içeriğinde ve kurgu yapısında taşıdığı nitelikler dolayısıyla tarihî roman özelliğine sahiptir.

İsim-İçerik İlişkisi

Kayıp Sancak romanının ismi, içerikteki olayların vermek istediği mesajın iki kelimele bir özetidir. Romanın içeriğinde sembolik bir değer taşıyan “kayıp sancak” esere isim olmuş durumdadır. Sancak, bir milletin kutsal sembolüdür. Tarih boyunca sancak sembolü üstlendiği kutsallık özelliğini yitirmez. Nitekim sancak; milletin millî ve manevî duygularının, istiklalinin, onurunun ve dolayısıyla varlığının kanıtı olan kimliğinin bir göstergesidir. Özellikle savaş zamanlarında söz konusu kutsal sembolün çok önemli bir kıymeti vardır. Savaş meydanlarında sancağı yere düşürmemek adına can verilir ve kan dökülür. Sancağın yere düşmesi bir milletin onurunun ayaklar altına alınması ile eş değer tutulur. Mağlubiyetlerin en acı veren durumu sancağın indirilmesidir.

Kayıp Sancak romanında da sancak sembolü, Fransızların yenilmişliğini ve bozguna uğramış hâllerini temsil eder. Fransız komutan Binbaşı Mesnil, aylar süren mücadeleler sonucunda Türk askerleri tarafından esir edilir. Binbaşı Mesnil, esir olacaklarını anladığı zaman taburunun onurunu korumak için askerlerine sancağı toprağa gömmeleri emrini verir. Ancak her anlarını takip eden Kuvayimilliyeciler, Fransız askerlerini esir aldıktan sonra sancağı da gömüldüğü yerden alır. Binbaşı Mesnil için taburunun sancağının Türklerin eline geçmesi çok büyük bir gurur kaybıdır. Türk askerinin “Lakin bu topraklarda Türk'e asla boyun eğdirilemeyeceğini milletiniz iyi bilmeli ve unutmamalı! Gelecek nesiller atalarının yanışını tekrarlamasın diye bu sancağı Türk milleti adına el koyuyorum!” (Uluğtürkan, 2021, s. 191) şeklindeki sözleri onun askerlik gururunun yerle bir olmasına neden olur. Artık Fransa adına Türk topraklarını işgal etmek üzere görevlendirilen Binbaşı Mesnil'in sancağı kayıptır. Bu kayıp sancak da Türk milletinin yenilmezliğinin bir göstergesi olarak romanın ismini şekillendirir.

Bakış Açısı ve Anlatıcı

Kayıp Sancak romanında tanrısal bakış açısı kullanılır. “Roman denilen anlatı türünün temel unsuru, aynı zamanda en etkili figürü” (Tekin, 2016, s. 21) olan anlatıcı, *Kayıp Sancak* romanında tanrısal bakış açısıyla yaşanan olayları detaylı olarak anlatır. Anlatıcı, roman kişilerinin geçmişlerine olduğu kadar duygu ve düşüncelerine de hâkimdir. Onların iç dünyalarında ortaya çıkan durumları tüm ayrıntılarıyla aktarabilecek bir niteliğe sahiptir. Olay örgüsünün iskeletini oluşturan kişiler hakkında anlatıcının sahip olduğu bu hakimiyet, yaşanan olayların okuyucuya aktarılmasında ve okuyucunun olaylara nüfus edebilmesinde önemli bir işlev üstlenir. Kişilerin duygu dünyalarının ve zihinlerindeki düşüncelerinin romanın içinde aktarılması sonucu olay örgüsünün anlamlandırılma süreci güçlenir. Okuyucu, roman anlatıcısının gözleriyle ve onun yönlendirdiği taraftan olayları algılar ve değerlendirmeye tabi tutar. *Kayıp Sancak* romanında da tanrısal bakış açısına sahip üçüncü tekil şahıs anlatıcı tüm bu özellikleri taşır. Binbaşı Mesnil'in eşi olan ve Fransız ordusunda başhemşirelik yapan Edrige'in yaşadığı bir ânı anlatan şu cümleler tanrısal bakış açısına sahip üçüncü tekil şahıs anlatıcının vaka aktarımındaki izdüşümüdür:

“Bunca yıkımın, kıyımın arasında doğanın kendisine armağan ettiği muhteşem manzarayı seyrederek kocasını düşündü. Ardından hemşirelik diploma törenini hatırladı. O zamanlar henüz Fransız ordusunda teğmen rütbesinde olan genç Pierre Mesnil, kuzeninin kep giyme törenine gelmemiş olsa belki de hiç tanışmamış olacaktı. Belki de yıllarının büyük bir bölümü karargâhlarda, askeri hastanelerde ve revirlerde hatta savaş meydanlarında geçmeyecekti. Yine de hiç pişman değildi, şu anda Pozanti'daki Fransız taburunun komutanı olan Binbaşı Mesnil'i her şeyden, herkesten çok seviyordu” (s. 78).

Romanın “Gelebilecek serseri bir kurşun ya da en ufak bir kıvılcım dinamikleri patlatabilir, yiğit askerlerimizi cehennem ateşiyle yakabilirdi.” (s. 57) sözlerini içeren bir bölümünde dışarıdan bir göz olan üçüncü tekil şahıs anlatıcının objektiflikten uzaklaştığı görülür. “Yiğit askerlerimiz” ifadesinde kullanılan birinci çoğul şahıs iyelik eki, anlatıcının Türk askerlerini sahiplendiğini ve onlarla bütünleştiğini gösterir. Yazar-anlatıcı konumundaki

üçüncü tekil şahıs anlatıcının bu tür bir anlatıma sahip olması, anlatıcının romanın yazarının duygularından etkilendiği fikrini öne çıkarır. Bu bölüm dışında üçüncü tekil şahıs anlatıcının ve tanrısal bakış açısının yazara tanıdığı imkânlardan yararlanmıştıdır.

Olay Örgüsü

Bir metnin temel yapı unsurlarından olan ve “romanın bir bütün olarak ulaştığı estetik güzelliği sağlayan, kendi içinde parçalanamayan ve olması gereken son şeklini almış, tamamlanmış, mükemmel yapı” (Çetin, 2017, s. 190) olarak tanımlanan olay örgüsü, *Kayıp Sancak* romanında Adana'nın düşman ile mücadelesi etrafında örülür. Romanın olay örgüsünün ana vaka halkalarını Adana'nın mücadeleye hazırlık, mücadele ve kurtuluştan meydana gelen direniş süreci oluşturur ve bu ana vaka halkalarına bağlı alt vaka halkaları şu şekildedir:

I. Bölüm: Mücadeleye Hazırlık Evresi

- Mustafa Kemal'in Yıldırım Orduları Komutanlığı'nı devralmak için Adana'ya gelmesi
- Mustafa Kemal'in Mondros Mütarekesi'nin şartlarını öğrenmesi
- Mustafa Kemal'in mücadeleyi başlatmak üzere Ali Fuat'la görüşmesi
- Adana'nın mücadeleye karşı teşkilatlandırılmaya başlanması
- Mustafa Kemal'in Adana'nın ileri gelenleriyle toplantı yapması ve mücadele için çeşitli görevler vermesi
- Mustafa Kemal'in Adana'dan ayrılması ve İstanbul'a gidişi
- Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışı
- Kozanoğlu Doğan'ın ve Aydınoğlu Tufan'ın Ali Ratip'e Sivas Kongresi beyannamelerini teslim etmesi
- Ali Ratip'in jandarmalık görevinden uzaklaştırılması

II. Bölüm: Mücadele Evresi

- Mustafa Kemal tarafından Ali Ratip'e Adana'da millî bir ordu kurma emrinin gelmesi
- Ali Ratip'e Tekelioğlu Sinan adının verilmesi
- Tekelioğlu Sinan'ın Adana'ya gelerek teşkilatlanma çalışmalarına başlaması
- Tekelioğlu Sinan ve arkadaşlarının mücadeleye başlaması
- Tekelioğlu Sinan'ın Fransız Garnizon Komutanı Binbaşı Mesnil'in eşi başhemşire Edrige'i esir alması
- Tekelioğlu Sinan ve millî kuvvetlerin çeşitli faaliyetleri ve zaferler kazanması
- Tekelioğlu Sinan'ın yol arkadaşı Kasım Hoca'nın bir baskında yaralanması
- Mağlubiyetleri sonucunda Binbaşı Mesnil'in Pozantı'yı terk etmek üzere askerleriyle yola çıkması

III. Bölüm: Kurtuluş Evresi

- Yenilgi sonucu Binbaşı Mesnil'in Tekelioğlu Sinan'a teslim olması
- Mustafa Kemal'in Pozantı'ya gelmesi
- Mustafa Kemal'in esir durumdaki Binbaşı Mesnil'i ziyaret etmesi
- Binbaşı Mesnil'in eşiyle birlikte ülkesine gönderilmesi
- Adana'nın düşman işgalinden kurtulması ve halkın kutlamaları
- 5 Ocak 1922 tarihinde Adana'nın kurtuluşunun resmen ilan edilmesi

Kayıp Sancak romanının olay örgüsünde ana vaka halkalarını Adana'nın düşmana karşı zafer kazanmak için yaptığı hazırlık dönemi, mücadele dönemi ve kurtuluş dönemi oluşturur. Bu açıdan bakıldığında roman kronolojik bir olay örgüsüne sahiptir. Nitekim romanın yazılış amacı belli bir tarihî sürece ayna tutmaktır. Olay örgüsü boyunca söz konusu tarihî süreçte meydana gelen vakalar, yazarın muhayyilesinde kurguladığı şekliyle gözler önüne serilir. Olay örgüsünün iskeleti Adana'nın kurtuluşu için mücadele eden başkişi Tekelioğlu Sinan ve çatışma ortamını yaratan kart karakter Binbaşı Mesnil merkezinde oluşturulur. Bu oluşumda romanın gerçekliğini artırmak üzere tarihî arşivlerden alınan fotoğraflar roman sayfalarında yerini almış durumdadır.

Zaman

Tarihî roman niteliği taşıyan *Kayıp Sancak*'ta zamanı üç boyutlu incelemek mümkündür. Romanın anlatma zamanı 2021 yılıdır. Yazar, bugünden geçmişe bakarak kendi yaşadığı dönemden uzak bir zamanı ele alır. Adana'nın kurtuluş mücadelesi verdiği yıllarda yaşananları tarihî gerçeklikler paralelinde kendi muhayyilesinde bir terkip meydana getirerek anlatır. Bugünden geçmişe bakmakla olayların o dönemde fark edilmeyen psikolojik, sosyolojik ve tarihsel sonuçları daha net ortaya çıkarılmış olur. Romanın vaka zamanı, 31 Ekim 1918 ile 5 Ocak 1922 yıllarını kapsayan yaklaşık üç buçuk yıllık bir süredir. Vaka zamanı içinde Millî Mücadele döneminin önemli olayları aktarılır. Güney Cephesi'nde verilen mücadeleler gözler önüne serilir. Romandaki vakalar Mustafa

Kemal'in Adana'ya gelişi ve daha sonrasında Millî Mücadele'yi başlatmak üzere harekete geçip Samsun'a çıkışıyla başlar. Daha sonraki vaka halkalarında Adana'nın düşmana karşı verdiği hayatta kalma mücadelesine sahne olan dönemler yansıtılır. Romanın vaka zamanı, Adana'nın düşman işgalinden kurtuluş tarihi olan 5 Ocak 1922'de sonlanır.

Kayıp Sancak romanında kronolojik bir zaman yapısı mevcuttur. Olaylar tarihi süreç takip edilerek aktarılır. Bazı bölümlerde roman kişilerinin geçmişlerine gidip olayları yansıtmaya amacıyla bilgiler verilmesi, söz konusu kronolojik zaman düzenini bozmaz. Tarihi bir niteliğe sahip olan romanda zamanın akışı olaylar aktarılırken verilen tarihlerden takip edilir. Roman sayfalarına eklenen arşiv fotoğrafları da dönemi yansıtmak açısından önem arz eder. Romanda vaka zamanı ile itibari süre paralellik sergiler.

Mekân

Roman incelemelerinde farklı boyutlarıyla ele alınan mekân unsuru, bir metnin oluşumunda değerli bir paya sahiptir. Bireyin merkeze alındığı modern romanda mekânın çeşitli işlevleri vardır. "Mekâna bir ruh katan en önemli varlık insandır. İnsan; bütün varlığını, kültürel yapısını, yaşam tarzını, düşünce dünyasını ve en önemlisi de ruh âlemini mekâna aksettirir ya da mekân bir süre sonra insanın ruhuna siner. Mekân, bireyin kendi varlığını gerçekleştirdiği yerdir ve ontolojik bir anlama sahiptir" (Yasav, 2021, s. 36). Yüklendiği bu anlamla değerlendirildiğinde eserin mekânsal çerçevesi araştırmacı için geniş bir bilgi yelpazesi sunar. Ramazan Korkmaz bu durumu "Modern romanın yapı unsurlarından biri olan mekân, vakanın cereyan ettiği çevresel ortamı aksettirmenin yanı sıra içinde yaşattığı insanın ruh hali ve eşyayla münasebetine dair ayrıntılar saklar. Mekânın ayrıntılarına vâkıf olmak, aslında o mekândan doğacak kişinin karakter özelliklerinden yaşam tarzı ve gelecek planlarına kadar çok boyutlu bir bilgi imkânı elde etmek anlamına gelir." (Korkmaz vd., 2017, s. 8) şeklindeki sözleriyle açıklar.

Kayıp Sancak romanındaki mekân unsurunu çevresel ve algısal mekân olarak iki ana bölümde incelemek mümkündür. Böylelikle eserde yer alan mekân tasvirlerinin olay örgüsündeki işlevleri açık bir şekilde ortaya çıkmış olacaktır.

1. Çevresel Mekân

Romanda algısal açıdan bir derinliğe sahip olmayan, roman kişilerinin geçip gittiği ve coğrafi bir varlığa sahip olan mekânlara çevresel mekân ismi verilir. *Kayıp Sancak* romanındaki çevresel mekânlar, Adana ve civarında yer alan mekânlardır. Adana, Antakya, Mersin, Kayseri, Niğde eserde şehir olarak adı geçen çevresel mekânlardır. Ayrıca Adana ve çevresinde yer alan ve birçok mücadeleye sahne olan köy gibi mekânlar da romanın çevresel mekânları arasında yer alır. Söz konusu mekânların Arsuz, Zamantı Irmağı, Develi, Karaisalı, Nergizlik, Çakıt Deresi, Tarsus-Pozantı, Barastal Köyü, Bereketli Maden, Pozantı-Ulukışla, Çiftehan, Varda Köprüsü, Koçak Köprüsü, Cevizli, Fındıklı Boğazı, Kamışlı, Sofulu Köyü, Gökbez Köyü, Karsantı, Köpekli Köyü, Hacılı Köyü, Hacıkırı, Durak ve Yenice İstasyonu, Kadirhan, Çamalan, Kelebek, Gülek Boğazı, Şıhlı Köyü, Belededik Ovası, Alpu Köyü, Akköprü, Çöğbeli Tepesi, Kürtmusa, Çamtepe Köyü, Karayayla, Dağdibi, Hamidiye, Gerdibi, Kavaklıhan, Bayramlı, Kayadibi Köyü, Çanaktepe, Tekir Yaylası, Karboğazı gibi geniş bir çevreye sahip olduğu görülür. Yazar, Adana'nın her karış toprağında verilen mücadeleyi yansıtmak amacıyla geniş bir mekânsal çerçeve oluşturur.

2. Algısal Mekân

Romanlarda derinlikli yapı sergileyen ve bireyin algılarına göre şekillenen algısal mekânlar, roman incelemelerinde araştırmacıya arka plana ulaşmak yönünde çeşitli bilgiler sunar ve bir bakış açısı kazandırır. "Algısal mekânlar, kişi-yer ilişkisini sorunsal açıdan yansıtan, dönüştürülmüş, anlaşılmış yerlerdir; yalnızca topoğrafik bir yer değil, anlam üreten, anıları barındıran, kişinin iç dünyasını yansıtan bir değerdir" (Korkmaz vd., 2017, s. 13). Bir romanda algısal mekân, kişinin ruh dünyasının mekâna yansıtılması ya da bireyin içinde bulunduğu mekânın ruhuna sirayet etmesi şeklinde varlık kazanır. Birey bulunduğu mekânı ya kapalı-dar ve labirentleşen mekân olarak ya da açık-geniş mekân olarak algılar. Bu durum romandaki psikolojik alt yapıyı açığa çıkarır. *Kayıp Sancak* romanı mekânsal bağlamda ele alınarak incelendiğinde kapalı-dar ve labirentleşen mekânın ve açık-geniş mekânın olay örgüsünün merkezindeki kişilerin algıları üzerinde nasıl bir etki yarattığı ve bu etkinin romana yansımaları açık bir şekilde ortaya çıkar.

2.1. Kapalı-Dar ve Labirentleşen Mekân

Kayıp Sancak romanında kapalı-dar ve labirentleşen mekânlar, düşmanın ayak bastığı her yerdir. Romanda düşman askerlerinin bulunduğu mekânlar karanlık ve acı manzaralara sahne olan bir görünümüne sahiptir. Söz

konusu mekânlar romanının merkezindeki kişilerin algılarına paralel olarak kasvetli bir şekilde tasvir edilir. “Öteki” konumundaki düşman, bulunduğu bütün mekânları kapalı ve dar bir hâle getirir. Çünkü ayak bastığı bütün vatan topraklarını harap eder ve buralarda yaşayan Türklere zalimce eziyetler yapar. Bu acı veren olayların yaşandığı mekânlar algısal yönden içinde sıkışıp kalınan ve kurtuluşun mümkün olmadığı bir labirent görünümündedir. Savaş dolayısıyla bireyin var olduğu bütün mekânlar, bir ölüm tuzağına dönüşmüştür:

“Şubat ayında kara kış tüm acımasızlığıyla Anadolu topraklarını beyaza boyamıştı. Kuş uçmaz kervan geçmez yollar karla kaplanınca adeta ölüm tuzağına dönüşmüştü. Fırtınanın sağa sola savurduğu kar taneleri göz açırmıyordu” (s. 56).

Romanda sembol bir mekân durumunda olan Toroslar, coğrafya ile insanın bütünleşmesini örneklendirecek şekilde tasvir edilir. Düşman işgali altındaki Toroslar içinde bulunduğu ahvâl ile buradaki roman kişileri için kapalı-dar mekân niteliği taşır. Romanın başkişisi Tekelioğlu Sinan düşman askerlerinin yakıp yıktığı Toroslarda algısal açıdan derin bir kederindedir. Tekelioğlu Sinan’ın iç çatışmasını ve dolayısıyla da romanın çatışma ortamını burada yaşanan söz konusu savaş atmosferi oluşturur. Başkişinin mekân algısı savaş atmosferine göre şekillenmiş durumdadır. *Kayıp Sancak* romanında düşman işgali altındaki Adana kapalı-dar ve labirentleşen mekânlarla tasvir edilir ancak bu özelliği zaferler kazanılmaya başlandıkça kaybolur ve düşman işgalinden kurtulan Adana açık-geniş mekân olma hüviyetini kazanır.

2.2. Açık-Geniş Mekân

Adana’nın kurtuluşuna odaklanan *Kayıp Sancak* romanında bireyin kendini mutlu hissettiği ve varlığı ile uyum içinde olduğu yer olarak tanımlanan açık-geniş mekânlar yoğunluktadır. Başlangıçta düşman işgali altında bulunan mekânlar, kapalı-dar ve labirentleşen mekân özellikleri sergilerken kurtuluş mücadelesinin başlamasıyla ve zaferler kazanıldıkça açık-geniş mekân özelliği kazanır. Romanın başkişisi Tekelioğlu Sinan, Adana ve civarında kurtuluş hareketini başlatır ve onun insanlara güven verme, mücadele ruhu kazandırma özelliği gittiği her yeri açık-geniş mekân hâline getirir. Romandaki mekân tasvirleri de bu yönde gelişir. Tekelioğlu Sinan ve arkadaşlarının desteğiyle köylülerin mücadele için bir direniş hareketine başlaması ve zulme karşı isyan duygularıyla bütünleşen ruhsal anlamda ayağa kalkma faaliyeti çevreye bir kurtuluş ümidi saçar:

“O gün Seyitlerin köyünde şenlik vardı. Nicedir gülmeyi unutan yüzler güldü. Uzun zamandır o günün gelmesini bekliyorlardı. Köylülerin tüfekleri samanların arasından, toprağın altından, gizlendikleri yerlerden çıkarıldı. Köy meydanı düğün evi gibiydi, gençlerin halayları uzayıp gidiyordu. Ateşler yakıldı, tavuklar, horozlar, hatta koyunlar kesildi, kazanlar kaynatıldı, ayranlar, çorbalar, bulgur aşları hazırlandı” (s. 75).

Mücadele ruhuyla dolup taşan köylünün direnişe başlamayı bayram havasında kutladığı köy meydanı romandaki açık-geniş mekânlardandır. Savaşın başlarında kasvetli, karanlık ve sessizliğe gömülü bir şekilde tasvir edilen söz konusu mekân, Tekelioğlu Sinan’ın güçlü kişiliğinin de etkisiyle bir uyanışa sahne olur. Artık bu kurtuluş mücadelesinde karanlıklar aydınlığa dönüşmüştür. İnsanlardaki kurtuluş umudu çevreye de yansır ve söz konusu çevre algısal anlamda açık-geniş mekâna evrilir. Teke Yaylası da bu mekânlardan biridir. Tekelioğlu Sinan’ın oluşturduğu Kuvayimillîye askerlerinin düşmana karşı zafer kazandıkları Teke Yaylası askerlerle bütünleşik bir hâledir. Teke Yaylası, Tük askerlerine düşmana karşı tuzak kurma konusunda yardım edecek kadar yüceltilir:

“Kırk dört kişinin ateşi koca taburu darmadağın etmeye yetmişti. Can havliyle kaçanlar ellerindeki silahları da atıp Teke Yaylası sırtlarına doğru yokuşu tırmanmaya başladılar. Teke Yaylası Torosların en yüksek yaylalarından biriydi. Yalçın kayalarla çevrili bu yayla, adeta sağ kalan Fransızlara oyun oynamıştı. Fransızlar bu kez içinden çıkmanın hiçbir şekilde mümkün olmadığı başka bir kapana kısılmışlardı” (s. 177).

Toroslar, *Kayıp Sancak* romanında sembolik bir değer taşır. Vatani düşmandan kurtarma mücadelesinin ve bağımsızlık savaşının sembolü durumuna getirilen söz konusu mekân, bu yönüyle algısal açıdan açık-geniş mekân niteliği taşır. Burada kazanılan zaferler tüm Türk milletinin kurtuluşu adına da büyük bir öneme sahiptir. Romanda Toroslar “Kırk dört yiğit, koca Fransız taburunu Karboğazi’na gömmüştü. Türkler makûs talihlerini Toroslarda yenmiş, müjdeli haykırımlarla karşılanan yepyeni bir zafer, vatan topraklarının üzerine bir güneş gibi doğmuştu. Türk milletinin bağımsızlık meşalesi Toroslarda yanmıştı...” (s. 178) sözleriyle tasvir edilir. Bu tasvirde anlaşılacağı gibi bir sembol mekân olan Toroslarda kazanılan zafer bir güneş gibi bütün vatan topraklarını aydınlatır. Tüm bu zaferler sonucunda Adana algısal açıdan tam bir açık-geniş mekân özelliği gösterir. Adana artık zafer meşalesinin yandığı, istiklal savaşının galibi olan bir mekândır ve buraya sevinç hâkim durumdadır. Söz konusu açık-geniş mekânın zafer heyecanı “4-5 Ocak gecesi işgal tamamen sona erdikten sonra saat 01.00’de camiler kandillerle aydınlatıldı. Adana’nın her sokağı bayraklarla donatıldı. Ulu Cami’den dua sesleri yükseliyordu. Evlerde eller semaya açılmış ‘Allah’ım, sen bir daha bize böylesi kara günler yaşatma.’ sözleri

gözyaşlarıyla mırıldanıyordu” (s. 228) cümleleriyle tasvir edilir. Adana'nın kurtuluş tarihi olan 4 Ocak 1922'de mekânın algısal olarak açıklığı ve genişliği doruğa çıkar. O gün Adana sokaklarında Türk'ün bağımsızlığı cihana ilan edilmiştir:

“Günler öncesinden hazırlanan dev bayrak merasimle hükümet konağından çıkarıldı. Binlerce el tarafından tutularak caddelerde gezdirildi. Yüzlerce insan bayrağa dokunabilmek için kıyasıya rekabet ediyordu. Bayrağın girdiği sokaklar anında canlanıyor, binlerce başın üzerinden dalgalanarak geçip ilerliyordu. Bayrak Saat Kulesi ile Ulu Cami arasına gerilen ipe bağlanacaktı. Kuleyle cami tepesine çıkan gençlerin kollarına sarılan ip gerildikçe bayrak topraktan filizlenircesine yükseliyor, tüm dünyaya Türk'ün bağımsızlığını ilan ediyordu” (s. 229).

Sonuç olarak *Kayıp Sancak* romanında mekân tasvirlerinin o mekânda yaşanan çeşitli olayların bireyin dünyasındaki etkilerine ve bu etkiler sonucunda şekillenen algılarına göre tasvir edildiği görülür. Adana'nın kurtuluşuna ithafen yazılan romanın açık-geniş mekânı, Millî Mücadele zaferi ile sembolleştirilen Adana'dır. Savaş döneminde verdiği büyük mücadeleye özdeşleşen Adana, tarihte yaktığı özgürlük meşalesiyle ülküleştirilmiştir.

Şahıs Kadrosu

1. Başkişi

Bir romanın olay örgüsünün merkezinde bulunan “başkişi, anlatının bir bakıma varlık nedenidir ve mutlaka tek kişidir” (Korkmaz vd., 2018, s. 12). Romandaki vakalar başkişinin çevresinde gelişir, düğümlenir ve çözülür. *Kayıp Sancak* romanının başkişisi bir asker olan Ali Ratip'tir. Romanda “Ali Ratip'in tüm benliğinde duyduğu isyan dalgaları, yurdun dört bir yanındaki sarsıntılardan ileri geliyordu. Özellikle kendisiyle baş başa kaldığı zamanlarda bu dalgalar boyunu aşıyor, coşkun denizlerin ortasında kalıyordu. Ali Ratip, Osmanlı ordusunda yüzbaşıydı. Aynı zamanda da gizli bir teşkilatın mensubuydu.” (s. 33) şeklinde tasvir edilen başkişinin yaşamı iki ayrı evreye ayrılır. Birinci devrede bir Osmanlı yüzbaşı olarak görev yapar. Millî Mücadele için oluşturulan gizli bir teşkilata üyeliğinden dolayı görevden alınan Ali Ratip bizzat Mustafa Kemal tarafından Adana'da Millî Mücadele'yi başlatmakla görevlendirilir. Mustafa Kemal, Ali Ratip'e kod adı olarak Tekelioğlu Sinan adını verir. Bundan sonra Tekelioğlu Sinan'ın hayatının ikinci devresi başlar ve farklı bir dönemece girer. Başkişi olan Tekelioğlu Sinan artık kendini tamamen vatanın kurtuluşu için mücadeleye adar:

“Tamam sana hak veriyorum, dedi Yüzbaşı Ali Ratip; ‘Ne olursa olsun yılmayacağız, içimizi karartmayacağız, ümidimizi kaybetmeyeceğiz. Asla teslim olmayacağız. Gücümüzün son kırıntısına kadar kavga edeceğiz! Kanımızın son damlasına kadar savaşaacağız! Kötülük her türlü serbestlik içinde teşkilatlanırken biz de karşısında iyiliği gizlice teşkilatlandıracağız. Hür yaşamak için! Vatan yahut ölüm” (s. 38)!

Güçlü kişiliğiyle, mücadelecî ruhuyla direniş hareketine atılan Tekelioğlu Sinan, pes etmeyen ve kararlı bir duruş sergileyen karakter özellikleriyle öne çıkar. Mustafa Kemal'in yönlendirmesiyle üstlendiği görev onun vatani kurtarma heyecanı ile dolan ruhuna yük değil bir umut ışığı olur. Mücadele azmiyle Adana'da teşkilatlanmak için gittiği her köyde kısa sürede halkın güvenini kazanır ve buradaki insanları da moral olarak direnişe hazırlar. Çevresinde topladığı Kuvayimilliyecilerle beraber düşmana karşı arka arkaya kazandığı zaferler, umutsuz halkı ayağa kaldırmakta büyük bir etki yaratır. Onun değerler dünyasında rütbeye, şan ve şöhrete yer yoktur. Vatanın kurtuluşuna karşılıksız bir hizmet duygusuyla yola çıkan Tekelioğlu Sinan, çevresinde topladığı askerlere de şu sözleriyle örneklik teşkil eder:

“Askerlik sadece üniforma giymek, rütbe almak demek değildir. Vatanın canından daha önemli olduğunu bilmedikçe paşa da olsan, padişah da olsan fayda etmez, dedi Tekelioğlu, ardından komutası altındaki askerlere dönerek devam etti: ‘Eğer bu savaşın sonunda, zafer günü geldiğinde paşalık, subaylık, ağalık, reislik rütbesi bekleyenler varsa hemen şimdi buradan geri dönsünler” (s. 64).

Yüklediği bu tür misyonlarla Tekelioğlu Sinan başkişi konumuna yerleşir ve yansıttığı kişilik özellikleriyle ülkü değer olarak romanda yer alır. Tekelioğlu Sinan, Millî Mücadele döneminde vatanın kurtuluşu için çok büyük hizmetlerde bulunan ve bu dava uğruna her türlü fedakârlıktan kaçınmayan birçok kişinin bir örneğidir. Yazar, Adana'nın düşman işgalinden kurtuluşunda payı olan kahramanları Tekelioğlu Sinan'ın şahsında sembolleştirerek tarih sayfalarına vatana verdikleri hizmetleri ile adlarını yazdıran Adana'nın Kuvayimilliyecî kahramanlarına vefa borcunu ödemeyi amaçlar. Tekelioğlu Sinan'ın şahsında tüm vatanperver askerlerin değeri gözler önüne serilir.

2. Norm Karakter

Romanda olay örgüsünün oluşturulması noktasında destekleyici bir göreve sahip olan norm karakter, başkişiyle paralel özelliklere sahiptir. “Norm karakter, zorluklar karşısında tükendiğinde başkişinin gücü, korktuğunda cesareti, sustuğunda ise konuşan dili/vicdanı olur” (Korkmaz vd., 2018, s. 18) ve başkişiyi tamamlayıcı bir nitelik

kazanmış durumdadır. *Kayıp Sancak* romanında bu tamamlayıcılık niteliği Kasım Hoca şahsında görülür. Başkişi Tekelioğlu Sinan'ın her daim yanında olan Kasım Hoca manevî yönden onu destekleyici bir rol sergiler. Düşmana karşı verdiği mücadelede Kuran okuyarak ve dua ederek Tekelioğlu Sinan'a ve askerlere ruhsal motivasyon verir.

Kasım Hoca romanda bir hareket noktası gibidir. Umutsuzluğun hâkim olduğu yerde mücadeleyi tekrar harekete geçirmek için etrafını canlandırır ve çevresindekileri manevî olarak güçlendirir. Romanda yer alan "Kasım Hoca da Tekelioğlu Sinan'ın yüreğindeki yangının acısını hissediyordu. Aynı yangın onun da yüreğini sarmıştı. Odaya çöken kasvetli havanın daha fazla uzamasına engel olmak amacıyla, 'Düşman düşmana gazel okumaz yiğidim, haydi!' dedi. İki elini dizlerinin üzerine vurdu ve doğruldu." (s. 127) şeklindeki ifadeler, Kasım Hoca'nın Tekelioğlu Sinan'ın dünyasındaki rolünü göstermesi açısından önem arz eder. Kuvayimilliyeye askerleriyle katıldığı bir çatışmada yaralanan Kasım Hoca'nın durumunu öğrenen Tekelioğlu Sinan çaresizlik içinde kalır:

"Haberî alan Tekelioğlu Sinan yıldırım hızıyla Belemelik'teki hastaneye geldi. Taş binanın merdivenlerini koşar adım tırmandı. Kasım Hoca hâlâ kendine gelememişti. Bayan Edrige yarasının ağır olduğunu söyledi. Ardından herkes odadan çıktı ve Tekelioğlu'nu silah arkadaşıyla yalnız bıraktılar. Hoca'nın göğsü ağır ağır inip kalkıyordu. Tekelioğlu sargılar içinde yatan yaralı adamın altında biriken terleri başını okşar gibi sildi. Dava arkadaşımı üzgün ve çaresiz bakışlarla baştan aşağı süzdü. 'Sen bizim Kasım Hocamızsın, Kuvayimilliyemizin müftüsüsün, bu toprağın yiğidisin, dayan, yalvarırım dayan! Sana söz veriyorum, bize reva görülen bu zulmün hesabını sormadan bu dünyadan gitmek yok' (s. 135)!

Başkişi Tekelioğlu Sinan'ın dava arkadaşı olması, ona engelleri aşması için destek vermesiyle norm karakter niteliği kazanan Kasım Hoca, Kuvayimilliyeye içerisinde aktif bir şekilde yer alan ve çevresindeki kişilerin saygısını kazanan bir kişidir. Onun romanda millî ve manevî açıdan çeşitli misyonları üstlendiği görülür. Kasım Hoca, millî ve dinî değerlerin bütünleştiği bir kişilik özelliği sergiler. Savaş dönemlerinde cephede çatışan askerler kadar onlara ruhsal destek veren kişiler de yer alır. Bu durum *Kayıp Sancak* romanında norm karakter statüsündeki Kasım Hoca aracılığıyla temsil edilir.

3. Kart Karakter

Bir romanın olay örgüsünü oluşturmada birincil işleve sahip olan çatışma ortamı, kart karakter şahsında oluşturulur. Tek boyutlu bir karakter özelliğine sahip olan kart karakterler, başkişiler gibi bir değişim-dönüşüm aşaması geçirmezler. Söz konusu kişilerin bu özellikleri Ramazan Korkmaz tarafından "Anlatıda en çok imaj oluşturmaya yarayan tipler, kart karakterlerdir; çünkü bir defa tanımlandıktan sonra artık aynı duygunun kişileşmiş biçimi olarak ortaya çıkarlar ve okuyucuyu asla yanıltmazlar." (Korkmaz vd., 2018, s. 20) şeklinde açıklanmıştır. Romandaki başkişiye göre öteki konumuna yerleşen kart karakterler ya da diğer adıyla karşıt güçler, romanın olay örgüsünü oluşturmada temel bir göreve sahiptir.

Kayıp Sancak romanında kart karakter Adana'yı işgal etmekle görevlendirilen Fransız komutanı Binbaşı Pierre Mesnil'dir. Fransa'nın çıkarları uğruna kendini askerliğe adanmış olan Binbaşı Mesnil, Adana'daki işgalin baş aktörlerindedir. Türklerin yaşadığı eziyetlerde, Adana'nın yakılıp yıkılmasında ve Türk askerlerinin şehit olmasında büyük pay sahibidir. Başkişi konumundaki Tekelioğlu Sinan ile bir çatışma ve rekabet içerisinde yer alır. Birbirine yenilmemek için mücadele eden iki komutanın çatışmaları ve sonunda Tekelioğlu Sinan'ın zaferi romanın tematik yapısını oluşturur. Romanda kart karakter Binbaşı Mesnil şu sözlerle tasvir edilir:

"Fransa'nın en itibarlı komutanlarından Pierre Mesnil, Cihan Harbi'nde Almanlara karşı gösterdiği başarılar sayesinde Fransız ordusunda binbaşılığa yükselmişti. Fransızlar Binbaşı Mesnil'i zafer kazanan komutan olarak 1919'un Şubat'ında Kilikya'nın işgalinde görevlendirdiler. Binbaşı Mesnil, karısı hemşire Edrige Aubry ile ilk olarak görev yeri olan Tarsus'a geldi. Daha sonra 412. Piyade Alayı'nın 2. Taburu ve 19. Avcı Alayı'ndan seçilmiş bir süvari bölüğü ile Torosların merkezi olan Pozanti'ya karargâh kurdu" (s. 93).

Romandaki kart karakter Binbaşı Mesnil, Tekelioğlu Sinan'ın inandığı, uğruna mücadele verdiği millî ve manevî değerlerin düşmanıdır. Roman boyunca rekabetlerine tanık olunan iki komutan çatışma ortamı içerisinde çeşitli olaylar yaşar. Düşman kuvvetlerinin komutanı olan Binbaşı Mesnil ile Türk komutanı Tekelioğlu Sinan'ın karşılıklı mücadeleleri ile düğümlenen olaylar, Tekelioğlu Sinan'ın kazandığı zaferle çözülür.

4. Fon Karakterler

Fon karakterler bir romanın şahıs kadrosu içerisinde "en az derinliğe sahip kişi ya da kişiler grubudur. Bunlar roman bünyesinde yapının işlemesine yardımcı olan çarklar niteliğindedir" (Korkmaz vd., 2018, s. 21). Olayların kuruluşunda görev alan fon karakterler toplumda yer alan çeşitli grupları temsil ederler. *Kayıp Sancak* romanındaki fon karakterlerin çoğunluğunu askerler ve askerî rütbe sahipleri oluşturur. Bu kişiler arasında düşman askerlerini

temsil edenler, savaş dönemindeki güçlü kadınları temsil edenler ve en az gençler kadar cesur olan yaşlı Anadolu insanı yer alır.

Romanda farklı kesimleri temsil eden fon karakterler arasında Bahriye Nazırı Rauf Bey, Cevat Abbas, Garson Ali, Nesim Usta, Filinta Cemal, Alman General Liman Von Sanders Paşa, Şakir Paşa, Ali Fuat Paşa, Sadrazam Ahmet İzzet Paşa, Yüzbaşı Muzaffer, Ahmet Remzi, Mücavirzade Mustafa Efendi, Hacı Selman, Albay Fethi Bey, Kâtipzade Nuh Naci, Kozanoğlu Doğan, Aydınöglu Tufan, Sarkis Efendi, Binbaşı Selanikli Fahrettin Bey, Kemal Doğan Bey, Osman Nuri Bey, Miralay Emrullah Bey, Sehlikzade Hasan Efendi, Kemal Efendi, Süleyman Efendi, Kaymakam Cemil Bey, Jandarma Ali, Ali İhsan, İstihkâm Üsteğmen Mustafa Efendi, İstihkâm Teğmen Cemal Efendi, Besim Teğmen, Hatice Ana, İbrahim Amca, Ali Rıza, Kidiroğlu Ali Ağa, Yusuf Çavuş, Yedek Teğmen Kemal, Karaisalılı Halil Ağa, Kuşçulu Reşit Ağa, Adil Bey, Başhemşire Edrige, Karaisalı Hasan, Hacı Osman, Seyit, Salih Emmi, Mösyö Mavro, Kozalak İrfan, General Dufieux, Dürrizade Efendi, Yüzbaşı Georges Journois gibi kişiler bulunur. *Kayıp Sancak* romanının geniş bir fon karakter kadrosuna sahip olduğu görüldür.

Kayıp Sancak Romanında İzlek

Bir eserde tematik gücü elinde tutan ve karşıt gücü elinde tutan değerler vardır. Romandaki değerler çatışmasını temsil eden kişiler, kavramlar ve simgeler aktif bir vazife üstlenir. *Kayıp Sancak* romanının yüceltilen ülkü değerlerini ve çatışma hâlinde olunan karşıt değerlerini kişi, kavram ve simge düzleminde Ramazan Korkmaz'ın oluşturduğu KORA şeması ile aşağıdaki şekilde tablolastırmak mümkündür:

Tablo 1. *Kayıp Sancak Romanındaki Ülkü Değerler ve Karşıt Değerler*

	Ülkü Değer (Tematik Güç)	Karşıt Değer (Karşıt Güç)
Kişi	Mustafa Kemal, Tekelioğlu Sinan, Kasım Hoca, Garson Ali, Kozanoğlu Doğan, Aydınöglu Tufan, Nuh Naci, Karaisalılı Hasan, Seyit, Hatice Hatun, Nuh Naci	Binbaşı Mesnil, Sarkis Efendi, Binbaşı Selanikli Fahrettin Bey, Ali Rıza, Mösyö Mavro, Kozalak İrfan, Dürrizade Efendi, Giritli İlhami
Kavram	Direnış, mücadele, kararlılık, cesaret, umut, kahramanlık, dava arkadaşlığı, millî değerler, manevî değerler, kurtuluş, zafer, vatan, istiklal, iman	Savaş, zulüm, işkence, göç, ölüm, ihanet, çıkar düzeni, haksızlık, tuzak
Simge	Toroslar, gramafon, Mihrali Bey Türküsü, Kızılca Tilki (güvercin), Sarışın Kurt, Kuran, Delailül Hayrat, Yeni Adana Gazetesi, Hilâl Taktiği, çınar ağacı	Mondros Mütarekesi, düşman silahı

Kayıp Sancak romanında savaş ve kahramanlık izlekleri ön plandadır. Savaş, milletlerin yaşamında keskin bir dönüm noktasıdır. Günümüzde de geçerliliğini koruyan savaş olgusunun tarihi çok eskilere dayanır. İnsanlık tarihi açısından bu kadar büyük bir öneme sahip olan savaş olgusu birçok edebî eserde de yansımaları bulmuştur. *Kayıp Sancak* gibi tarihî romanlar da savaşın insan üzerindeki etkilerini ele alır. Adana'nın kurtuluş mücadelesine odaklanan romanda savaşın acı yüzü ve Adana halkının kahramanlığı anlatılır. Onların verdiği kurtuluş mücadelesinin vatanın istiklali açısından önemi gözler önüne serilir. Millî Mücadele yıllarında Adana'nın da durumu diğer tüm vatan toprakları ile aynıdır. Söz konusu yıllarda Türk halkının varoluş mücadelesindeki direniş hareketi büyük bir güç sahibidir ancak bu hareketin başarıya ulaşması için ağır kayıplar verilir. Anadolu'nun her karış toprağı işgal altındadır. Halk bu kaos ortasında sefalet içinde hayatta kalmaya çalışır. Her gün acı haberlerle güne başlayan Türk halkı ümitsizlik içinde kıvrınır, açlıktan kırılır, cepheye giden erkekler şehit düşer, kadın ve çocuklar çeşitli zulümlere uğrar, yaşlılar geçmişiyle sıkı sıkıya tutunduğı vatan topraklarının işgaline şahit olmaktan kahırlanır. Romanda Anadolu'nun bu durumu şu şekilde tasvir edilir:

Anadolu artık esaret altındaydı. Nice hayatlar cephelerde yitip gitmiş, geride kalanlar gidenlere üzüldükleri kadar kendi canlarının derdine düşmüştü. Balkan Harbi'nin hemen ardından gelen Cihan Harbi'yle birlikte halk büyük bir ümitsizliğe sürüklenmişti. Anadolu toprakları boş mideli, çıplak ayaklı, tedirgin bakışlı insanların yaşadığı bir yer haline gelmişti. Yamalı kıyafetlerin içinde çocuklar, kadınlar ve yaşlılar boyunlarını bükmüş, coşkun akan bir selin içindeki kuru dallar gibi bilinmeze doğru sürükleniyorlardı (s. 45).

Savaşta çatışmaların doruğa ulaştığı zamanlarda genç nüfusun cepheye gitmesi sonucu köylerde yalnızca yaşlılar ve çocuklar kalır. Genç kadınlar savaş için gerekli işleri yaparken erkekler cepheye düşmana karşı mücadele verir. Yazar, Adana'nın kadınıyla erkeğiyle nasıl bir millî mücadele verdiğini gözler önüne serer. Kuvayimilliyecilerin mücadele verdikleri şeylerden biri de halkın gördüğü zulme bir son vermektir. Romanda düşman tarafından halka uygulanan kötü muameleler "Kara Afet'in gözü köyün yaşlılarındaydı. Geride bir tek onlar ve çocuklar kalmıştı. Kadınıyla, erkeğiyle bütün köylüler cepheyleydi. Köylere her gün bir felaket haberi ulaşıyordu. Yakılan bedenler, basılan evler, işkence edilen kadınlar, sebepsiz vurulan garibanlar... Artık bu son bulacaktı. Masumlar öksüz, yetim kalmayacaktı." (s. 180) şeklinde ifade edilir. Romanda halkın verdiği bu mücadele kutsallaştırılır. Çünkü söz konusu mücadele eylem planında bir milletin kurtuluşu için verilmektedir. Mustafa Kemal'in önderliğinde başlatılan direniş hareketi içerisinde aktif bir şekilde hareket eden Kuvayimilliyeciler "Fransız mezalimine son vermek, gariban köylüye 'Zulüm artık bitti.' demek için ne silahlarına ne atlarına ne de süngülerine güveniyorlardı. Kor gibi yanan yürekleriyle kurtuluşa iman etmişlerdi" (s. 171). Onların yüreklerini kor gibi yakan kurtuluş mücadelesi için halkın içinde olduğu durum bir hareket noktası olur. Savaş suçsuz halkı kırıp geçirmektedir. Bu duruma dur demek de Kuvayimilliyeye kahramanlarına düşmüştür:

Fransızlar mahallelere baskınlar düzenleyip çoluk çocuk demeden eli silah tutabilecek bütün erkekleri yerlerinden yurtlarından etmişlerdi. Erkekler gidecekti de kadınlar, çocuklar, hele de avuçlarını gökyüzüne açıp her gece dualar eden yaşlı analar, babalar arkada mı kalacaktı? O günden sonra İskenderun'dan, Adana'dan dışarıya doğru büyük bir göç dalgası başladı. Öküzlerin çektiği kağınlara ya da at arabalarına binenler her şeye rağmen yine de şanslı olanlardı. Birçoğu alabildikleri kadar yükü sırtlayıp yayan yapıldak yollara dökülmüştü. Evlerini, bağ bahçelerini, işlerini, anılarını, hayatlarını geride bırakıp, sanki her an bir mucize olacak da tekrar geri döneceklermiş gibi karamsar bir umutla dönüp dönüp arkalarına bakarak, gözleri arkada kalarak Toroslara tırmandılar. Hepsinin yanında geride bıraktıkları her şeyden daha fazla öfke, gözyaşı ve acı vardı (s. 73)...

Yazar, tarihte kahramanlıklarına şahit olunan Türkleri yansıtırken savaş dönemlerinde çıkarları uğruna düşman kuvvetleriyle birlik olanları ve onların lehine hareket edenleri de romanında söz konusu eder. Bu tür kişilerin eylemleri yansıtılırken kahramanların verdiği mücadelenin kutsallığı daha çok ön plana çıkar. Kuvayimilliyeye kahramanları kararlı duruşlarıyla bir milletin kaderini yazar. Kurtuluş hedeflerine ulaşmak için giriştikleri bu mücadelede hiçbir zaman taviz vermezler: "Tek bir amaç için, tek bir yolda, durmaksızın, engellere rağmen, tuzaklara rağmen, ölüme rağmen bu yoldan tek bir adım bile sapmaksızın ilerlerken ve vatanın kurtuluşu için tek bir yürek olarak imanla dua ederken çatlak seslere yer yoktu" (s. 62). Romanda kararlılığın, kahramanlığın ve asil duruşun sembolü, "Sarışın Kurt" nitelemesi yapılan Mustafa Kemal'dir. Mücadelenin önderi olan Mustafa Kemal'in bu şekildeki vasıfları, başkişi Tekelioğlu Sinan'a da yansıtılır ve onun şahsında temsil edilir. Mustafa Kemal ve onun teşkilatlandığı kahramanların kararlı ve güçlü mücadelesi sayesinde sadece Adana değil tüm Anadolu toprakları kurtuluşa ermiştir.

Kayıp Sancak romanının izleksel yapısına vatanın kurtuluşu için yapılan savaş ve bu savaşın kahramanlarının mücadelesi akseder. Romanın izleksel çerçevesi, vatan topraklarındaki varlığının sonsuza kadar devam edeceğini dünyaya gösteren bir direnişin ifadesi şeklinde oluşturulur. Millî bilincin uyanması ve halkın ayağa kalkmasıyla birlikte ulaşılan zafer romanın tematik gücünü meydana getirir. Vatanın bir bütün olduğu ve parçalanamayacağı düsturuyla hareket edilen tarihî dönemde yaşananlar roman formunda aktarılır.

SONUÇ

Bir milletin kimliğini oluşturan değerlerin ve yaşanmışlıklarının saklandığı bir depo durumundaki tarih, çeşitli yönleriyle edebî eserlerde yansımaları bulur. Tarihi romanlar, kimliksel özelliklerin tanınmasında ve insanlarda tarihe karşı bir bilinç oluşturulmasında önemli bir işleve sahiptir. *Kayıp Sancak* romanı da Adana'nın kurtuluşunun 100. yılı anısına ithafen kaleme alınan tarihî bir romandır. İlk romanı *Madalyasız*'da Kahramanmaraş'ın Millî Mücadele yıllarında verdiği mücadeleyi anlatan Mehmet Uluğtürkan ikinci romanı *Kayıp Sancak*'ta da Millî

Mücadele döneminde Adana'nın verdiği kurtuluş mücadelesini anlatır. Söz konusu iki roman da Türk edebiyatında hakkında çok fazla roman bulunmayan Güney Cephesi'nde yaşananları ele alır. Bu özellikleriyle bir özgünlüğe sahiptirler. Mehmet Uluğtürkan, Türk tarihinde önemli bir yeri olan Güney Cephesi'ndeki kahramanların anısını bir roman yazarak yaşatmaya çalışmıştır. *Kayıp Sancak* romanı ismini Fransızların yenilgisini anlatan kayıp sancak sembolünden alır. Bazı sayfalarının okuyucuya tarihî gerçekliği daha fazla hissettirecek şekilde arşivlerde bulunan fotoğraflarla bezendiği romanda olayları dışarıdan bir gözle aktaran üçüncü tekil şahıs anlatıcı ve her şeye hâkim durumdaki tanrısal bakış açısı kullanılır. Olay örgüsü, Mustafa Kemal'in Millî Mücadele'yi başlattığı dönemde başkışı Tekelioğlu Sinan'ı görevlendirmesi, Tekelioğlu Sinan'ın Adana'nın düşman işgalinden kurtulması uğruna mücadele vermesi ve sonunda Adana'nın kurtuluşa ermesinden meydana gelir. Romanın olay örgüsü kronolojik bir zaman yapısı ile aktarılır. Olaylar, mücadelenin fiilen harekete geçmesiyle başlar ve Adana'nın kurtuluş tarihi olan 5 Ocak 1922'deki kutlamalarla biter. Mekânsal bağlamda bakıldığında eserin çevresel mekânlarını Adana ve civarının oluşturduğu görülür. Algısal mekânın tasvirlerle yansımaları göz önüne alındığında "öteki" olarak konumlanan düşmanın varlık kazandığı her yerin kapalı-dar ve labirentleşen mekân olarak nitelendirildiği görülür. Açık-geniş mekânların ise düşmandan temizlenip istiklaline kavuşan yerler olduğu anlaşılır. Bu anlamda Toroslar bir açık-geniş mekân sembolü olarak tasvir edilir. Romanın başkışısı, Adana'nın kurtuluşunda büyük pay sahibi olan bir komutan durumundaki Tekelioğlu Sinan'dır. Romandaki ülkü değerler onun şahsında temsil edilir. Norm karakter Kasım Hoca dinî ve millî değerlerin bütünleştiği bir şahsiyettir ve Millî Mücadele döneminde dinî kimliğiyle mücadeleye destek verenlerin temsilcisidir. Başkışının çatışma içerisinde olduğu ve karşıt değerlerin temsilcisi kart karakter Fransız komutan Binbaşı Mesnil'dir. Romanın fon karakterleri kahramanlardan düşmanlara, vatan uğruna mücadele edenlerden çıkarını düşünenlere, yozlaşmış kişilerden değerlerine bağlı kişilere kadar çeşitli kesimleri temsil eder. İzleksel kurgunun savaş ve kahramanlığa odaklandığı eserde savaş olgusunun sosyolojik etkileri üzerinde durulur. Adana halkının özelinde tüm Anadolu'nun kahramanlığı gözler önüne serilir. *Kayıp Sancak* romanı, Adana'nın verdiği varoluş mücadelesinin ölümsüzlüğüne edebî bir hizmettir.

KAYNAKLAR

Argunşah, H. (2016). *Tarih ve roman*. Kesit Yayınları.

Çetin, N. (2017). Roman çözümleme yöntemleri. Akçağ Yayınları.

Doğan, M. H. (1976), Türk romanında kurtuluş savaşı. *Türk Dili Dergisi, Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı*, 298, 7-40.

Korkmaz, R. vd. (2017). *Romanda mekân*. Akçağ Yayınları.

Korkmaz, R. vd. (2018). *Romanda kişiler dünyası*. Akçağ Yayınları.

Taştan, Z. (2003). Hıfzı Topuz'un romanlarında kişilerle ilgili bazı tutarsızlıklar. *Türköloji Dergisi*, 16(1) s. 129-175.

Tekin, M. (2016). *Roman sanatı*. Ötüken Yayınları.

Ulu, Y. S. (2020). Millî mücadele yıllarında Kahramanmaraş'ı anlatan bir roman: Madalyasız. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(Özel Sayı).

Uluğtürkan, M. (2021). *Kayıp Sancak*. İnkılâp Kitabevi.

Yasav, C. (2021). *Ahmet Yurdakul'un hayatı, sanatı ve eserleri üzerine bir inceleme* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi].